

A szovjet hadsereg legnagyobb vesztesége

A magyar köztudatban 1956 alapvetően úgy él, hogy a döntő harcok Budapesten és pár nagyobb településen folytak, de mozgalmas események történtek például Várpalotán is, nyilatkozta a napokban *Galambos István*, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága hivatalának történésze.

A Várpalota 1956-os eseményeiről könyvet is jegyző történész a Magyar Hírlapnak adott interjújában elmondta, 63 évvel ezelőtt Várpalotán zajlott az egyik leghevesebb vidéki összecsapás, s a szovjet hadsereg itt szenvedte el az egyik legnagyobb veszteségét.

– A forradalom híre október 26-án ért Várpalotára, de az előző napon Veszprémben már komoly megmozdulások történtek. A történetben fontos szerepet játszik egy október 23-án a városba érkezett Nagy György nevű egyetemista, aki a szénbányáknál helyezkedett el, s a dolgozók közé vegyülve idővel folyamatosan tájékoztatta őket a Budapesten történekről, a fiatalok követeléseiről. Természetesen a helyiek többféle módon is kinyilvánították már korábban is nemtetszésüket. Október 15-én például egy veszprémi ankéton Brusznay Árpád gimnáziumi tanár arról beszélt, hogy itt nem káder, hanem hóhér- és gyilkoskérdés van. Visszakanya-

rodva Várpalota és október 26. eseményeire, a megmozdulássorozat tüntetéssel indult. A bányászok először a csapnivaló koszt ellen tiltakoztak a Petőfi munkásszállónál, majd dél körül egy csoport, amely hamarosan tömeggé duzzadt, a városközpontba vonult a tanácsháza, a bányatröszt központja, a pártszékház és a rendőrség elé. A pártházat oltalmazó egység parancsnoka, Szekeres Mihály alezredes a többezres tömegbe akart lövetni géppuskával, de a két kirendelt katona megtagadta a parancsot, és kivette az ütőszveget a fegyverből. Ekkor a tiszt pisztollyal lőtt az emberekre, s valójában ez volt a fő oka a helyzet elmérgesedésének és az épület elfoglalásának. A tizenegyezres lélekszámú település lakosságának jelentős része részt vett a tüntetéseken, a nemzetőrség vagy a munkástanácsok munkájában – mondta el Galambos István.

A rendőrökkel sikerült békeesen megegyezni. – Bóhm József százados, helyi rend-

Galambos István történész előadás közben a várpalotai Krúdy Gyula Városi Könyvtárban

őrkapitány az első hírek után erősítést kért Veszprémből, ahonnan azt a parancsot kapta, tegyen belátása szerint. Az épületbe beengedett ötfős küldöttség tájékozódott, nincs-e bebörtönözve egyetemista, majd ki egyeztek abban, hogy közös járőröket állítsanak fel. Időközben a pártházat elfoglaló tömeg kettévált, s egy része a honvédségi laktanyához vonult, a katonák azonban sokkal barátságosabban bántak velük, és elutasították őket. Sőt, a tatolcai és lenti helyőrségekből másnap erősítést kapott alakulat napokon át fegyveres harcot vívott a felkelőkkel. A várpalotai forradalmárok 26-án

este barikádokat emeltek a 8-as főútra, amellyel megakarták akadályozni a szovjet csapatmozgásokat a főváros irányába. Az útakadály felé közeledő oroszok azonnal rálőttek az első mozgó célpontra, azaz egy, a forradalmárokból és rendőrökből álló őrzőpartra, de aztán részben elakadtak a barikádnál, amelyet Berta József bányászkatona, Szarvas József, Galáth József és társai védtek. A tizenkét orosz halálával végződött ütközetben a legnagyobb rombolást egy Rózsás Károlyné nevű bányászfeleség kézigrátnát-találata okozta – mesélt a történekről a NEB hivatalának történésze.

Galambos István hozzátette, Anasztasz Mikojan ötlete nyomán a kétségbeesett magyar kommunisták úgy vélték, a munkásokból felállított alakulatok lesznek a hatalom legfőbb támaszai. Várpalotán is a bányászokból igyekeztek megszervezni a pártház védelmét, de alig pár ember jelentkezett e feladatra. Ugyanakkor híre ment, hogy az üzemben tárolják a fegyvereket, és emberek pedig odamentek, és egyszerűen elvették azokat. A lelkesedést amúgy jól jelzi, hogy a nemzetiszínű szalag pillanatokon belül elfogyott, így a források szerint 26-án a palotai nemzetőrök kék karszalagot viseltek.